

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

№ 1, 2018

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro, 2018

D.Davronova, F. Namozov. O'zbekiston yoshlari baxti – iqboli va buyuk kelajagini yaratgan inson.....	7
--	---

PEDAGOGIKA YA PSIXOLOGIYA

M. Mahmudov. Ta'limni didaktik loyihalashning yangi qirralari.....	10
Z. Azimova. Talabalar ma'naviyatini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati.....	14
В. Коллов. Личность преподавателя высшей школы: проблема самореализации.....	18
Ю. Павлова. Современные тенденции в исследованиях социальной адаптации личности студента... ..	25
Н. Патажнина. Образовательное пространство вога Украины второй половины XIX – начала XX всков.....	29
Н.Музалова. Методика разработки учебных целей в программах образовательных дисциплин в системе непрерывного образования.....	34
N. Xalilova. Talabalar mustaqil faoliyatini tashkil etishning refleksiv metod va usullari.....	37
G. Izbullayeva. XII-XIII aslarda ta'lim tizimi.....	41
R.Nematova. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar sensor madaniyatini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarni tashkil qilish va o'tkazish.....	45
Z. Allardonov. Oliy harbiy ta'lim muassasalari harbiy xizmatchilarining kasbiy kompetentligini takomillashtirishning pedagogik ahamiyati.....	49
A.Ismanova. O'smirlardagi deviant xulq muammolarining ijtimoiy-psixologik jihatlari va ularning oldini olish yo'llari.....	53
E.Muxtarov. Vrach kasbiy tafakkurini rivojlantirish usullari.....	58
R.Achilova, S. Qodirova. Understanding educational psychology.....	63
D.Tosheva. Shaax kamolatida o'qituvchi-murabbiyning o'rni.....	66
F. Shadlyev. Psixodiagnostika – psixologik xizmatning muhim yo'nalishlaridan biri.....	69
Sh. Farmonova. Loyihaviy ta'lim vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ madaniyatini rivojlantirish didaktik muammo sifatida.....	74
Ю. Бордюг. Педагогические условия формирования готовности воспитателей к работе с детьми в условиях специальных групп дошкольных образовательных учреждений.....	80
M. Tilayeva. O'quvchilarni mehnat va kasbga tayyorlashda o'quv mashg'ulotlarining imkoniyatlari.....	88
D. Mirzayeva. Mustaqil o'qish – bilim olish va talabalarning faolligini ta'minlash usuli.....	93

BOSHLAG'ICH TA'LIM

S. Avezov, M.Sharipova. Qoshiqlarning lingvopoeitik tabiat va tahlili xususida.....	99
F. Safarov. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lug'atidan foydalanish ko'nik masini shakllantirish.....	103
G. Sayfullayev, I. Allmova, A.Sayfullayeva. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik tarbiya berishda kuzatish metodidan foydalanish.....	110
R.Jumayev, S.Mahmudova. Ahmad Donishning pedagogik qarashlari va hozirgi zamon.....	114
N.Adizova. Ona tili ta'limi mazmunini yangilashning metodik ahamiyati.....	117
N.Safarova. O'yinchoqlarning bolalar yoshiga, jinsiga va o'yin mazmuniga ko'ra turlanishi.....	120
Z. Umurov. O'quv-biluv muammolari.....	124
R. Isroilova. O'qish darslarida rivozat va pandnomalarni integratsiyalash asosida o'rganishning didaktik asoslari.....	130
M. Junayeva. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etish samaradorlik omili.....	134
F. Qosimov, M.Qosimova. Masala qisqa sharti uning modelidir.....	138
M.Hakimova. Boshlang'ich sinflarda ko'pburchak perimetri va figura yuzasi tushunchalarini o'rgatish metodikasi.....	145

IJTIMOIY-GUMANITAR TA'LIM

B.Rizayev. Oliy ta'limda "O'rtta asrlar tarixi" fanini o'qitishning dolzarb muammolari.....	149
M. Джанобилова. Актуальные вопросы семейного права в юридическом образовании.....	153
S. Gulyamova. Traditional education: yesterday, today and tomorrow.....	160
M.Norova. Milliy-ma'naviy segizaga tayanish – demokratik jamiyat qurishning zaruriy sharti.....	165
N.Esanov, F.O'tayeva. O'zbekiston tarixini o'qitishda matematik bilimlarni shakllantirish uchun tarixiy faktlarning o'rni.....	168

ANQVA TARIQANSLAR

G. Xudoyazarova, Sh. Zaripova, Sh. Xudoyazarova. "Metallar va metallmaslar. Mutakkab modda.....	172
---	-----

Nigora SAFAROVA

Buxoro davlat universiteti

boshlang'ich va maktabgacha ta'lim uslubiyoti

kafedrası dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

O'YINCHOQLARNING BOLALAR YOSHIGA, JINSIGA VA O'YIN MAZMUNIGA KO'RA TURLANISHI

Maqolada o'yinchoqlar o'yin harakatini ta'minlashda o'ziga xos vaqtga o'tirishi muhim vosita sanalishi nazariyasi fikri yuritilgan. Shuningdek, bolalar o'yin faoliyatiga oid harakatni predmet boshqaradigan o'yinlarning katta qismini tashkil etadi va o'yinchoqlar vositasida o'ynalishi qayd qilingan.

Tayanch tushunchalar: o'yin, o'yinchoq, chaqaloq, qo'g'irchoq, murasim qo'g'irchoqlari, qo'riqchi qo'g'irchoq, harakatlantiriladigan qo'g'irchoq.

В статье идет речь об игрушках, которые являются своеобразным важным средством при выполнении игры детьми дошкольной. А также, отмечается что дети посредством игрушек управляют игровой деятельностью.

Опорные понятия: игра, игрушка, новорожденный, кукла, куклы церемониальной, куклы-хранительницы (мучела), движущиеся куклы.

The article reflects on toys, which is an original important tool in the performance of game movements. In addition, it is noted that children can control the game activity through the toys.

Supporting concepts: game, toy, newborn, doll, ceremonial dolls, guardian dolls (stuffed animals), and driving dolls.

O'yinchoqlar ham, o'yinlar kabi, bolalar yoshiga, jinsiga, mazmuniga ko'ra farqlanadi. Shuni inobatga olib, Y.M. Peshcherova o'yinchoqlarni bolalar yoshiga qarab ikki guruhga ajratgan: chaqaloqlar o'yinchoqlari: o'sta yoshli bolalar o'yinchoqlari.

Chaqaloqlar o'yinchoqlari, asosan, beshikka ilib qo'yiladi. Bunga munchoq-tumorlar, ot shaklidagi yog'och osma haykalehalar, har xil ovozli, shovqinli, shaqqildoq, chiyildoq, siltab o'ynaladigan, tonib o'ynaladigan, yengil va kichik hajmli o'yinchoqlar kiradi.

O'tmishda beshikka maxsus shisha munchoq tumorlar ilib qo'yilgan. Ular bir tomondan bolani yomon ko'zdan, hasadu suqdan asraydi deb qaralgan, ikkinchi tomondan, bola uchun o'yinchoq vazifasini o'tagan.

Ilgari chaqaloqlarni ovutib o'ynatish uchun aylana yoki uzunchoq shaklidagi sopol shaqshaqalar yoki ichi o'yib olinib, oftobda quritilgan oshqovoqqa tashchalar to'ldirib yasalgan shaqqildoqlardan, yana mofirak, bomfirak, bodbizak, viz-vizak, g'urak, churak, obxo'rak kabi turli shovqinli o'yinchoqlardan keng foydalanilgan. Bolalar 5-6 yoshgacha shunday o'yinchoqlarni o'ynashgan.

Ma'lumki, bola qo'llari narsa ushlaydigan bo'lgach, hamma narsani o'yinchoq sifatida o'ynamoqchi bo'ladi. Shuning uchun ba'zida uning oldiga bodring, hasdalak, olma, nok kabi iste'mol qilinadigan, bola og'ziga solib yutib yubormaydigan, qattiq va silliq narsalar o'yinchoq sifatida tashlab qo'yilaverilgan.

2-3 yashar bola ko'rgan-bilganlarini o'yinchoqlar vositasida ake ettiradi, jonlantiradi. Bu uning uchun o'yin hisoblanadi.

Bolalar yosh paytida o'ynaydigan o'yinchoqlar bola jinsiga qarab ajratilmaydi. Go'daklik davrida hamma bolalar bir xilda ovozli va shovqinli, harakatlil o'yinchoqlarni o'ynaydilar. Biroq bolalar ulg'aygan sayin o'z jinsiga qarab, o'yinchoqni tanlab o'ynay boshlaydi. Masalan, o'g'il bolalar ko'pincha ushpulak (hushtak), to'p, kalto'p, miltiq, o'q-yoy, mashina, raketa, samolyot, iraktor kabi o'yinchoqlarni o'ynasalar, qiz bolalar, asosan, qo'g'irchoq va ro'zg'or buyumlari shaklidagi o'yinchoqlarni o'ynaydilar. Bolalar to'qimachilik holda majburaan maktabga jalb qilisguniga qadar, o'g'il bolalar esa 6-10 yasharliklarigacha o'yinchoq o'ynaganlar. Shundan keyin esa ular darsdan kelib, ota-

onalariga uy-ro'zg'or ishlarida ko'maklashishga, o'qituvchi uyga berib yaborgan vazifani bajar-ganlar. Shu sababli, ularning o'yinchoq o'yaashga vaqti qolmagan. O'tmishda qiz bolalar ko'p holda maktabga tortilmagan. Shu sababli, ular o'g'il bolalarga qaraganda uzoq vaqt o'yinchoq o'ynaganlar. Hozir esa qiz va o'g'il bolalar o'rtasida bu sohada hech qanaqa farq qolmadi.

O'tmishda o'ra yoshli o'g'il bolalar uchun ko'pincha dehqonchilik, duradgorlik kasbida ishlatiladigan mehnat qurollari o'yinchoq shaklida kichkina, icham qilib yasab berilgan. Bolalar ular ko'ma-gida ota-onalariga yordamlashishgan. Masalan, kichkina, miniatyur omoq, poza orqali bola otasi bilan bir safda turib yer haydagan. Yoki kichkina o'roq vositasida o't yo bug'doy o'rgan, o'yinchoq bol-ta bilan o'tin yorgan va hokazo. Kichkina qilib yasalgan mehnat qurollari bola qo'liga mos bo'lib, ish jarayonida uni charchatmagan. Qaytaga bola kattalar bilan bir safda turib, ular qatori foydali ish qila-yotganligidan shod-mamnun bo'lgan.

Qizlar uchun ham ko'pincha ro'zg'orda ishlatiladigan maishiy buyumlar nusxasida o'yinchoqlar yasab berilgan. Jumladan, yog'och nova, korson, guppi, yorg'uchoq kabi. Ular vositasida qizaloqlar katta ayollarning mehnat sharoiti, ro'zg'or ishlarini bajarishga daxldor ko'nikma va malakalarini egal-lay borganlar. Bunday o'yinchoqlar bolalar uchun o'yin faoliyatidan mehnat faoliyatiga osom mos-lashib ketishga yordam ko'rsatgan. Katta bo'lgach, ular bu xil ishlarini qiynalmay bajaradigan bo'lish-gan.

O'ra yoshli o'g'il bolalar uchun yog'ochdan, gildan, sopol va toshdan hayvon tasvridagi o'yin-choqlar yasab berilgan. Ayniqsa, "Ot" – "Aspak" nomli o'yinchoq keng tarqalgan. U ba'zan aravali, ba'zan aravasiz ko'rinishda yasalgan. Oning usti kashtado'z qizlar tomonidan tikilgan xurjan osib bezatilgan. Unga berilgan zeb "bezanak" deb yuritilgan. Ot-o'yinchoq ko'pincha yog'ochdan yasal-gan. Yog'ochdan yana tulki, tuya nusxasidagi o'yinchoqlar ham ishlov berilgan.

Hayvon obrazidagi o'yinchoqlarni kulollar ham yasashgan. Ular ot, eshak, qo'chqor, taka, qo'y, bo'kiz, qizlar uchun esa sigir, echki kabi sog'iladigan jonivorlarning o'yinchoq shaklini, shuningdek, turli uy-ro'zg'or idishlari akslangan o'yinchoqlarni yasab berganlar.

Temirchi ustalar o'g'il bolalarga atab gurzi, kamon, miltiqcha, to'p, palaxmon, shamshir, kordcha (pichoqcha) kabi o'yinchoqlarni yasashgan. O'g'il bolalar ulardan bog'dorchilikda mevalarga hujum qilgan qushlarni haydashda foydalanishgan.

Demak, o'yinchoqlar burungi zamonlarda ma'lum bir ijtimoiy maqsadni ko'zlab yaratilgan. Ular bolalar maishiy turmushida alohida o'rin tutib, muayyan vazifalarni ado etgan.

Doira, chng, dutor, rubob, karnay, nay kabi musiqa asboblari nusxasida yaratilgan an'anaviy o'yinchoqlar vositasida bolalarning musiqaga havasi, intilishi, e'tibori kuchaytirilgan.

O'ra yoshli qizlar o'yin faoliyatida eng ko'p qo'llanadigan o'yinchoq-qo'g'irchoqdir. Qo'g'ir-choqlar qayerda va nima uchun qo'llanishiga qarab quyidagi turlarga bo'linadi:

1. O'yinchoq qo'g'irchoqlar.
2. Marosini (magik) qo'g'irchoqlari.
3. Qo'ziqchi (xo'sa) qo'g'irchoqlar.
4. Harakatlanadigan qo'g'irchoqlar (marionetkalar).
5. Artisti yoki teatr qo'g'irchoqlari.

Qo'g'irchoq qadimiy o'yinchoqlardan biri sifatida mashhur. Uning qadimiyligini Mahmud Qosh-g'ariyning "Devonu lug'otit turk" asarida keltirilgan ma'lumotlar orqali ham bilib olish mumkin. U-da qo'g'irchoqning qadimgi turkiy xalqlar orasida "Oxsharchik, oxshog'u, kuzurchik, qoborchuq" deb yuritilgani ma'lum. Sug'diylar qo'g'irchoqni "zocha va zochak" shaklida ishlatishgan. Alisher Navoiy davri adabiyotlarida esa bu o'yinchoq turi "lo'bat, lo'batak" sbakllatida uchraydi. "Zochak" so'zi hozir ham buxoroliklar orasida qo'g'irchoqni anglatadi.

Lufak, hftak, lufuk, luxkak, vazoz, puchchak, argush, lo'bat, zocha, zochakcha kabi nomlar qo'g'irchoq nomlarini ifoda etadi. Qo'g'irchoqlar ikki jinsda yaratiladi: Ayol jinsida ko'pincha "kelin-chak" ("Arus"), "zaqqosa" ("bozinar") o'li, erkak jinsida esa "shohkak" ("podsho"), "mortiyak", "as-ker" nomli qo'g'irchoqlar yasalganligi ma'lum.

Qiz bolalar o'z qo'g'irchoqlarini juda asrab-avaylab o'ynashgan. Hamo ko'pchilik qizlar turmushga uzatilganda, o'z qo'g'irchoqini ham eri xonadoniga olib ketgan va uni birinchi farzandi tug'ilgunicha asrab-avaylagan. Bulasi tug'ilgach esa, uni bolasiga tortiq qilgan. Qo'g'irchoqni bunday e'zozlash bejiz emas. Chunki qadimda unga nishatan hosildorlik, farzand ramzi sifatida qaralgan. Jumladan,

chukotkaliq ayollar uchun qo'g'irchoq "fazzand ko'rish tiomiyasi" hisoblangan. Qizlar qo'g'irchoq'i turli joylarda turlicha nomlar bilan atab kelinaidi.

Qo'g'irchoqlar odam shaklida yaratilishi bilan boshqa o'yinchoq turidan farq qiladi. Ammo ilgari qo'g'irchoqlarning yuz tasviri ifoda etilmagan. Yuz o'rnida tomb yoki iks shaklida belgi qilib qo'yilgan. Chunki qo'g'irchoqqa yuz chizilsa, qayta tirilish kunida u ham boshqa insonlar qatori tirilib, uni yasagan ustadan jon talab qilarmish. Shunda usta unga o'z ruhidan baxsh etishga majbur bo'lmish, deya irim qilingan. Qo'g'irchoq o'yinlarida, asosan, ayol personajlar qiyofasi jonlantiriladi. Chunki aksariyat qo'g'irchoqlar qiz yo ayol timsolida yasalgan bo'ladi.

Qo'g'irchoq o'yinida xoim-qizlar ishtirokida o'tadigan xalq an'naviy nutrosimlari o'ziga xos tarzda sahna ko'zlashida jonglantirib beriladi. Bu jihatdan qizlarning qo'g'irchoq o'yinini o'ziga xos sahna asari sifatida baholash mumkin. Chunki ular u yoki bu hayotiy voqealiku o'z idroklari asosida qo'g'irchoq vositasida jonlantirib, sahna asari namoyish etadilar. Shuning uchun qizaloqlarning bu o'yinini ba'zan katta yoshli kishilar yoki bu o'yinga qatnashish huquqidan mahrum qilingan o'g'il bolalar, yo qo'g'irchoq'i yo'q boshqa qizaloqlar orida turib, zo'r qiziqish va e'tibor bilan, zerikmasdan uni tomosha qilib turadilar. Qo'g'irchoq o'yinini o'shnash ham, uni kuzatib turish ham zerikarli kechmaydi. Shuning uchun qo'g'irchoq o'yinlari uzoq vaqtgacha, aniqrog'i, ikki soatdan besh-olti soatgacha davom ettirilaveradi. Uning tomoshabinlari garchi o'yinda ishtirok etmayotgan bo'lsalar-da, uning qatnashchilari kabi tomoshadan olam-olam zavq oladilar.

Qo'g'irchoq o'yinida qizaloqlar hayot sahnasini yaratar ekanlar, u yoki bu voqealikning kechishini ko'rsatib berib, unga nisbatan o'z munosabatlarini namoyon etadilar. Asosan, bunda qizaloqlarning ayrim nutrosimlar, urf-odadilar, irim-sirimlar haqidagi bilimlari namoyon bo'ladi.

Qo'g'irchoq o'yinida ba'zan qizaloqlar o'yin mazmuniga mos keladigan xalq qo'shiqlaridan namunalar ham kuylashadi. Masalan, ular "Bola-bola" (Buxoroda bu o'yin nomi "bacha bozi" yoki "bacha-bacha" deb yuritiladi) o'yinini o'ynash jarayonida "bola-chaqaloq" ko'rinishida yo'rgaklangan qo'g'irchoqlariga "alla" kuylab, ona obrazini ifoda etadilar. Bunda qizaloqlar onalar nutqiga xos bolani eikalatuvchi va ovatuvchi so'zlardan, onalar repertuariga oid suvish qo'shiqlari hauida bedbik qo'shiqlaridan foydalanadilar. Agar qizaloqlar "Xola-xola", "Mehmon-mehmon", "Uycha-uycha", "To'y-to'y" o'yinlarini o'ynasalar, bunda o'z qo'g'irchoqlari vositasida biror-bir marosimning o'tkazilish tarzini yoki insonlar o'rtasida kechadigan qarindoshchilik yo qo'shnichilik munosabatlarini ko'rsatib beradilar.

Xullas, o'yinchoqlar o'yin harakatini ta'minlashda o'ziga xos vazifa o'tovchi muhim vosita sanaladi. Bolalar o'yin faoliyatiga oid harakatni predmet boshqaradigan o'yinlarning kattagina qismi esa o'yinchoqlar vositasida o'yinladi. Shu sababli bolalar o'z faoliyatida o'yinchoqlardan o'yin predmeti sifatida samarali foydalanishlari kuzatiladi.

O'yinchoqlar inson aqlu zakovati, qo'l mehnati natijasida estetik jihatdan sayqal berib ishlangan madaniy predmetlardir. Shuning uchun O'yinchoqlarni imsoniyat yaratgan madaniy boyliklardan biri deb hisoblash mumkin. Ular o'ziga xos ijod namunasi, san'at asari hisoblanadi.

O'yinchoqchoqlar inson hayotida tasodifan paydo bo'lmagan. Ularning kelib chiqishiga turli kulturlar ajdodlar kulti, olov kulti, suv kulti, shamol kulti va hokazolarga, homiy kuchlarga sig'inish bilan bog'liq har xil diniy-e'tiqodiy marosimlar, mifologik tasavvur-tushunchalar yetarli ta'sir ko'rsatgan. Aytaylik, qadimda ajdodlar kultiga sig'inish tufayli o'lgan kishilarning loydan yoki yog'ochdan haykalini (qo'g'irchoq'ini) yasab, uni bir yilgacha mahrum yashagan uyda saqlaganlar. Qirg'izlar marhumning yostig'iga uning kiyimini kiydirib, yostiqni qo'g'irchoq shakliga solganlari to bir yil mudatigacha uni mahrum o'rniga yotqizib qo'yg'anlar. Bu bilan ajdodlar kultiga hurmat, iltihonch, e'tiqodiy munosabat ifoda etilgan. Shuningdek, qadimgi ajdodlarimizning suv tangrisi Tishtriya (Sust xotin) sharafiga marosim o'tkazib, unda marosim jarayonida Sust xotinning ramzi sifatida yog'och qo'g'irchoqni ko'tarib, eshikma-eshik yurib "Sust xotin" qo'shig'ini kuylashlari haqidagi ma'lumot ham e'tiborga loyiq. Yoki yana ekin-tikimlarni qushlar hujumidan himoyalash maqsadida poliz-paykallar o'rtasiga qoqib qo'yiladigan "qo'g'irchoq-himoyachilar" (xo'salar) aslida qut-barakani ta'minlovchi hosildorlik kukllarining ramziy shaklidir.

Bora-bora kullarga nisbatan bunday ibtidoiy-mifologik qarashlar so'ra borgach, asta-sekin kullar tasviri aks ettiriladigan qo'g'irchoqlar batamom bolalar qo'liga tushib, o'yinchoqqa aylangan.

O'yinchoqlar tarixi juda qadimga borib taqaladi. Ularning qadimiyligini arxeologik qazilmalar jarayonida topilgan talay namunalari to'la tasdiqlaydi. Shu asosda aytilish mumkiyki, o'yinchoqlar hali clatlar shakllanmagan davrlarda paydo bo'lgan. Negaki, turli mamlakatlarda olib borilgan arxeologik qazishlar jarayonida topilgan o'yinchoqlar deyarli biri-ikkinchisidan farq qilmaydi. Bu esa qadinda barcha xalqlar orasida o'xshash shakldagi o'yinchoqlar keng tarqalganligini, insoniyat dunyoqarashining o'zarlari bir nuqtada tutashishini ko'rsatadi. Qolaversa, bolalar o'yinchoqlarida talay regional o'xshashlik belgilarining saqlanib kelinayotganligi ildizlarini shu asosda izlash mumkin. Aytaylik, rus sopol qo'g'irchoqlarining yasash usuli, bo'yqodoligi, aksaran, odam qiyofasida yoki totem jonivorlar timsolida bo'lishi, pishirib tayyorlanishi hech shubhasiz vohkentlik oddiy o'zbek usta ayoli Hamro buvi tomonidan yasalgan o'yinchoq va qo'g'irchoqlardan deyarli farq qilmaydi. Ular orasidagi farq faqat obrazlar mazmunidagiga seziladi. Chunki rus qo'g'irchoqozlari yaratgan san'at asarlari orasida ayiq kulturi asosida ishlangan qo'g'irchoq-o'yinchoq: ayiq, cho'chqa obrazi ko'p uchraydi. O'zbek sopol o'yinchoqlari orasida esa ot, ot arava obrazi keng tarqalgan. Buning sababi shundaki, rus xalqi qadinda ayiq kultiga sig'ingan. Cho'chqa esa ular ko'p va sevib tanovul qiladigan go'shati mahsulotidir. O'zbeklar uchun ot totem hayvon hisoblanadi. Shuning uchun sopol o'yinchoqlarda uning tasviri ko'p uchraydi. O'zbek o'yinchoqlari orasida cho'chqa obrazi asosida yaratilgan namunalar uchramaydi. O'zbeklar Qur'oni Karimda bu jonivor harom sanalganligi uchun uning go'shatini iste'mol qilishdan o'zlarini tiyadilar. Aslida cho'chqa issiqligi baland hayvon bo'lgani uchun uni janubiy (quyosh ko'p qadirdigan) o'lkalarda iste'mol qilish inson ahvolini tang qiladi. Bundan janubliklarning isig'i yanada oshib, ularni turli-tuman toshma va qichima xastaliklariga muhtalo qiladi. Sopol o'yinchoqlar orasida inson qiyofasida yasalgan sopol qo'g'irchoqlar ham bor. Faqat ular turli yumoristik yoki satirik qiyofalarda tasvirlanganligi kuzatiladi.

Ijtimoiy-milliy munosabatlarning paydo bo'lishi va shakllana borishi jarayonida paydo bo'lgan xalq o'yinchoqlari, asosan, bolalar predmetli o'yinlarining yetakchi personajlari hisoblanadi. Ularda har bir millatning ruhiyati, urf-odatlari, dunyoqarashi mujassamlantiradi.

Xullas, o'yinchoqlar bolalarning yoshiga, jinsiga, qiziqishiga, tumush tarziga qarab tanlab o'ynaladi.

Yuqorida bildirilgan mulohazalardan kelib chiqib, quyidagicha xulosa qilish mumkin:

1. O'yinchoqlar bolalarga o'yin orqali hayot voqealarini badiiy ifoda etishga yordam beradigan, ularni chinakam hayotni o'zlashtirish sari yo'llaydigan, yashashga dardkor mulaka va ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladigan o'yin predmetidir. O'yinchoqli o'yinlar predmetli o'yinlarning tarkibiga kiradi.

2. O'yinchoqlar turlicha bo'lib, o'yinning xarakteriga, mazmun yo'nalishiga, o'ynalish tarziga qarab, turlicha obrazlarni ifodalab keladi. O'yinchoqlar har xil obrazlarda bo'lib, ular vositasida muayyan hayot voqealigi tasvirlab ko'rsatiladi.

3. O'yinchoq o'yini shunchaki bolalarning ermagi emas. Ular xalqimizning qadimiy va san'atviy san'at turini o'zida namoyon etadi.

4. O'yinchoq o'yinlari teatri tomoshalaridan tubdan farq qiladi. Chunki ular aniq bir sahnada, muayyan ssenariy asosida tashkil etilmaydi. Ular situativ xususiyatga ega. Ya'ni ular ma'lum vaziyatdan kelib chiqib o'ynaladi va bir martalik xarakterga ega bo'ladi. O'yinchoqli o'yinlar bolalardan professionallikni talab etmaydi. Bolalar o'yinchoq o'yinlarini tashkil qilish uchun maxsus maxsus tayyorgarlik talab qilmaydi.

5. O'yinchoqlar inson aqlu zakovati, qo'l mehnati natijasida estetik jihatdan sayqal berib ishlangan madaniy predmetlardir. Shuning uchun o'yinchoqlarni insoniyat yaratgan madaniy boyliklardan biri deb hisoblash mumkin. Ular o'ziga xos ijod namunasi, san'at asari hisoblanadi.

6. O'yinchoqlar inson hayotida tasvildan paydo bo'lmagan. Ularning kelib chiqishiga turli kultlar (ajdodlar kulturi, olov kulturi, suv kulturi, shamol kulturi va hokazolarga, homiy kuchlarga sig'inish bilan bog'liq har xil diniy-e'tiqodiy marosimlar, mifologik tasavvur-tushunchalar yetarli ta'sir ko'rsatgan.

7. O'yinchoq o'yinida ba'zan bolalar o'yin mazmuniga mos keladigan xalq qo'shiqlaridan namunalar hara kuylashadi.